

Archeologienota met uitgesteld onderzoek

Riemst, Eyckendael,

Uitbreiding woonzorgcentrum, fase 1

Programma van maatregelen

2017A229

HAAST

Historisch en Archeologisch Advies, Studies en Toegepast onderzoek

Rik van de Konijnenburg
Grauwe Torenwal 6/00/1
B-3960 Bree (BE)
Mob. 0496 209 018
e-mail: rik@konijnenburg.com

Haast-rapport 2017-06/ wettelijk depot: D/2017/12654/06
verwijzing: VAN DE KONIJNENBURG, R., (2017), Riemst – Eyckendael, uitbreiding woonzorgcentrum fase 1, verslag van de resultaten van het archeologisch bureauonderzoek, Haast-rapport 2017-06, D/2017/12654/06

© 2016 HAAST bvba, *Grauwe Torenwal 6/00/1, B-3960 Bree*

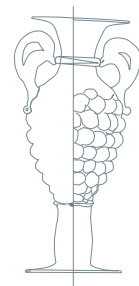
Foto's: HAAST – Rik vd Konijnenburg (tenzij anders vermeld)

Tekeningen: HAAST (tenzij anders vermeld)

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke wijze ook, zonder voorafgaandelijke schriftelijke toestemming van de uitgever.

Wettelijk depot: D/2017/12654/06

Copyright reserved. No part of this publication may be reproduced in any form, by print, photoprint, microfilm or any other means without the permission from the publisher.

COVERFOTO: Opname van het projectgebied uit 2017

INHOUD

Programma van maatregelen uitgesteld vooronderzoek	
1. Administratieve gegevens	4
2. Aanleiding van het vooronderzoek	6
3. Resultaten van het vooronderzoek zonder ingreep in de bodem	10
4. Vraagstelling en Onderzoeksdoelen	12
5. Onderzoeksstrategie en -methode	13
6. Onderzoekstechnieken	14
7. Voorziene afwijkingen ten aanzien van de Code van Goede Praktijk	15
8. Lijst met afbeeldingen	16
9. Bibliografie	16

Programma van maatregelen

1. Administratieve gegevens

Projectcode: 2017A229

Nummer wettelijk depot: D/2017/12654/06

Naam en erkenningsnummer archeoloog: Rik van de Konijnenburg,
OE/ERK/Archeoloog/2015/00041, Grauwe Torenwal 6/00/1 – 3960 Bree

Naam en adres van de opdrachtgever: Bouwen en Milieu, Hasseltsesteenweg
2 3800 Sint-Truiden, BTW BE 0450 751 179 - T +32 (0) 11 69 11 66 - Dhr Filip
Vautmans, filip@bouwenenmilieu.be

Locatiegegevens:

Provincie: Limburg

Gemeente: Riemst

Deelgemeente: Riemst

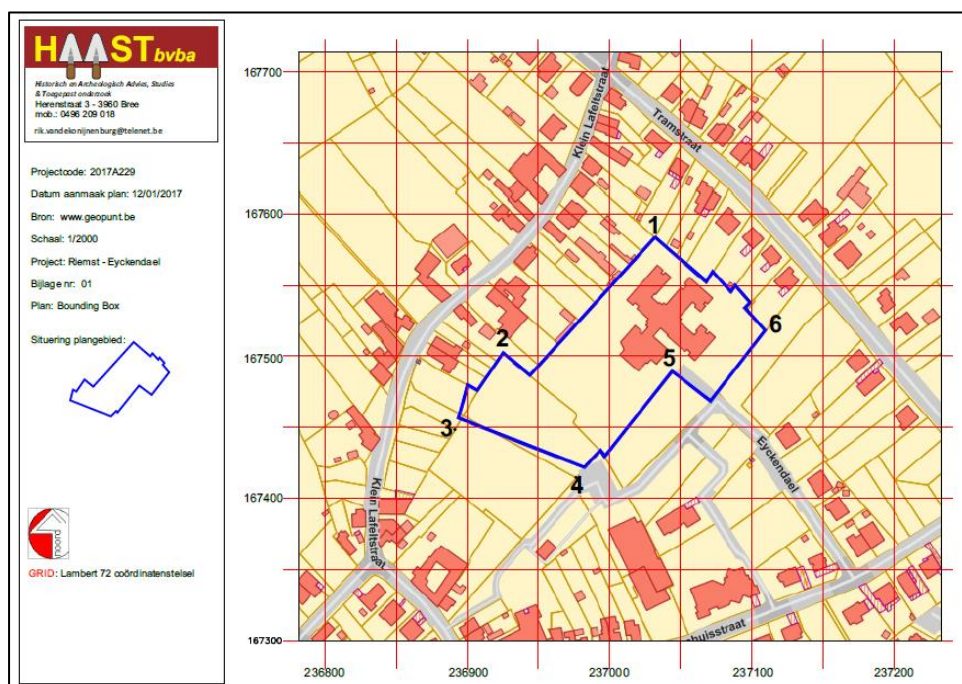
Adres: Woonzorgcentrum, Eyckendael 14

Toponiem: Riemst

Bounding box:

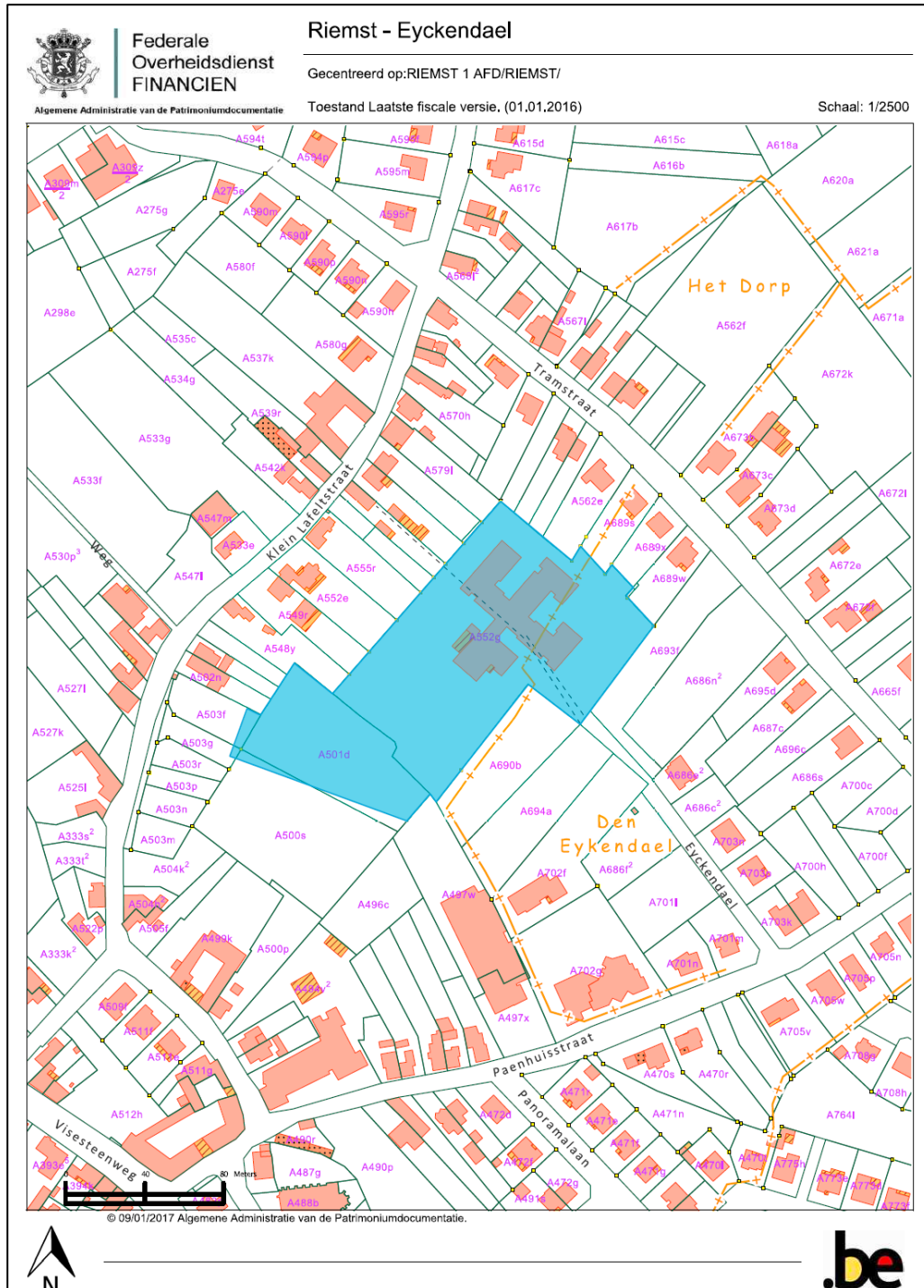
De xy-coördinaten (stelsel Lambert72):

Nr	X	Y
1	237030.450	167582.630
2	236924.350	167499.690
3	236891.163	167445.206
4	236977.341	167412.794
5	237044.444	167488.455
6	237109.265	167518.345

1.1.1. Kadastrale gegevens en plan met afbakening

Het projectgebied ligt aan de rand van het centrum van de gemeente Riemst en omvat de kadastrale percelen Riemst, afd 1, Sie A, percelen 552g, 501d (partim), 500s (partim), 503g (partim) en 503f (partim). De terreinoppervlakte bedraagt ca 1,6 ha.

Afbeelding 2: Kadastraal uittreksel 01/01/2016

2. Aanleiding van het vooronderzoek

De bouwheer (is niet de opdrachtgever voor de archeologienota) wenst in twee fasen het bestaande woon- en zorgcentrum Eyckendael verder uit te bouwen. Deze nota heeft enkel betrekking op de bouw van fase 1 aangezien voor fase 2 nog geen concrete bouwplannen beschikbaar zijn.

Fase 1 omvat een vierkant gebouw van 53 m zijde en een totale oppervlakte van 2.809 m². Het gebouw bestaat uit vier aan elkaar geschakelde blokken rondom een binnentuin. De noordoostelijke blok wordt ingericht voor dagopvang en een cafetaria met een verbinding naar het bestaande complex. De noordwestelijke en zuidwestelijke blok worden voorbehouden voor assistentiewoningen/kleinschalig wonen en de zuidoostelijke blok is bestemd voor woonzorgbedden/kleinschalig wonen.

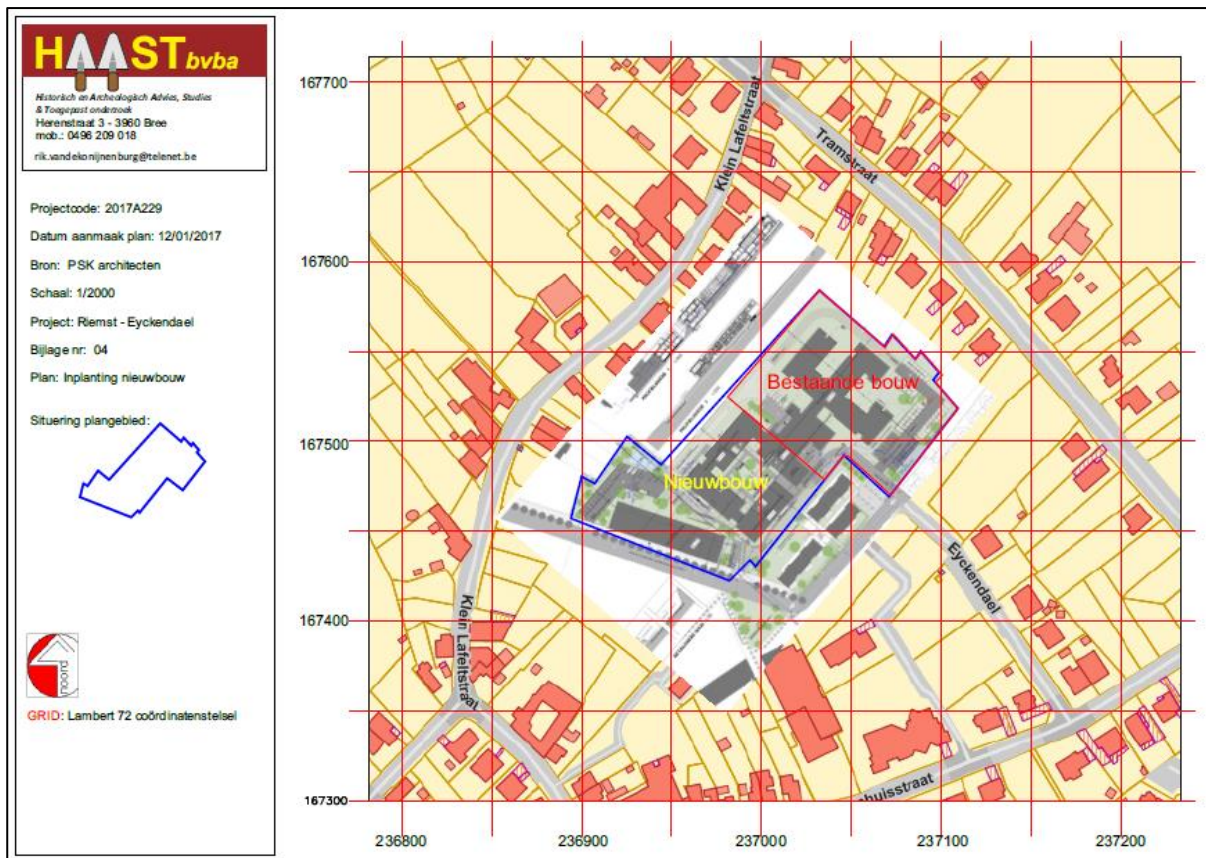
Het vloerpeil gelijkvloers wordt aangelegd op gelijk niveau met het vloerpeil van het bestaande complex; vloerpeil = 0-peil. Het terrein zelf is een lichte komvormige laagte die varieert in diepte ten opzichte van het vloerpeil van het huidige complex van -1,06 m tot -2,46 m. Hetgeen betekent dat voor de aanleg van de binnentuin grond zal opgehoogd worden.

Voor de bouw van het complex zal wel de volledige Ap-horizont afgegraven en verwijderd worden. De noordwestelijke en deels de noordoostelijke blok worden onderkelderde door kruipkelders waarvan het vloerpeil ligt op -1,40 m onder het 0-peil. De andere blokken worden onderkelderde door een garagekelder, bergingen en technische ruimtes. Het vloerpeil daar ligt op -3,10 m onder het 0-peil. Deze niveaus zijn de niveaus van de vloeren; de aanzet van de fundering zal dus nog minstens 40 cm lager liggen. Ten opzichte van het bestaand niveau, dat in de zone waar fase 1 gebouwd wordt varieert van -1,06 m tot -1,36 m onder het nieuwe vloerpeil, zal dus over de oppervlakte van de bouw die met garages onderkelderde wordt het terrein nog minstens 2,20 m diep uitgegraven worden en in de zone waar kruipkelders komen zal de bouwput ca. 80 cm tot 1 m diep uitgegraven worden.

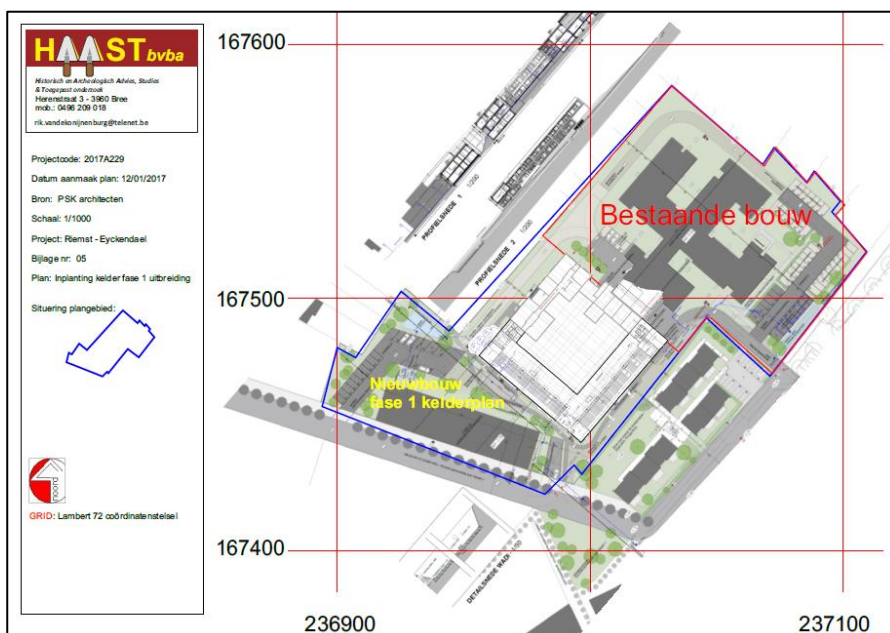
In totaal kan gesteld dat voor de bouw van fase 1 over een oppervlakte van tenminste 2810 m², zonder rekening te houden met een funderingssleuf het bodemarchief bedreigd is. Aangezien er nog geen plannen beschikbaar zijn van het gebouw en de wegenis die in fase twee worden geconstrueerd, maar wel de te bebouwen oppervlakte in die fase gekend is, ca. 256 m² voor de bouw van bijkomende assistentiewoningen en ca. 200 m² aan wegenis en parking, mag ervan uitgegaan worden dat minstens 3400 m² grond sterk geroerd zal worden, zonder al rekening te houden met de impact van de groenaanleg.

3400 m² is maar 21,25 % van de totale terreinoppervlakte, maar daar moet rekening gehouden worden met het feit dat perceel 552g deel al bebouwd en ingericht is en de bouwplannen een uitbreiding van een bestaand gebouw is. Daardoor dient 9732 m² afgesplitst te worden van het projectgebied waardoor het beschikbare terrein nog slechts 6268 m² groot is (62,68 are). Aangezien dit nog steeds ruim de decretaal bepaalde grens van 3000 m² overschrijdt kan een vrijstelling van archeologisch onderzoek niet ingeroepen worden.

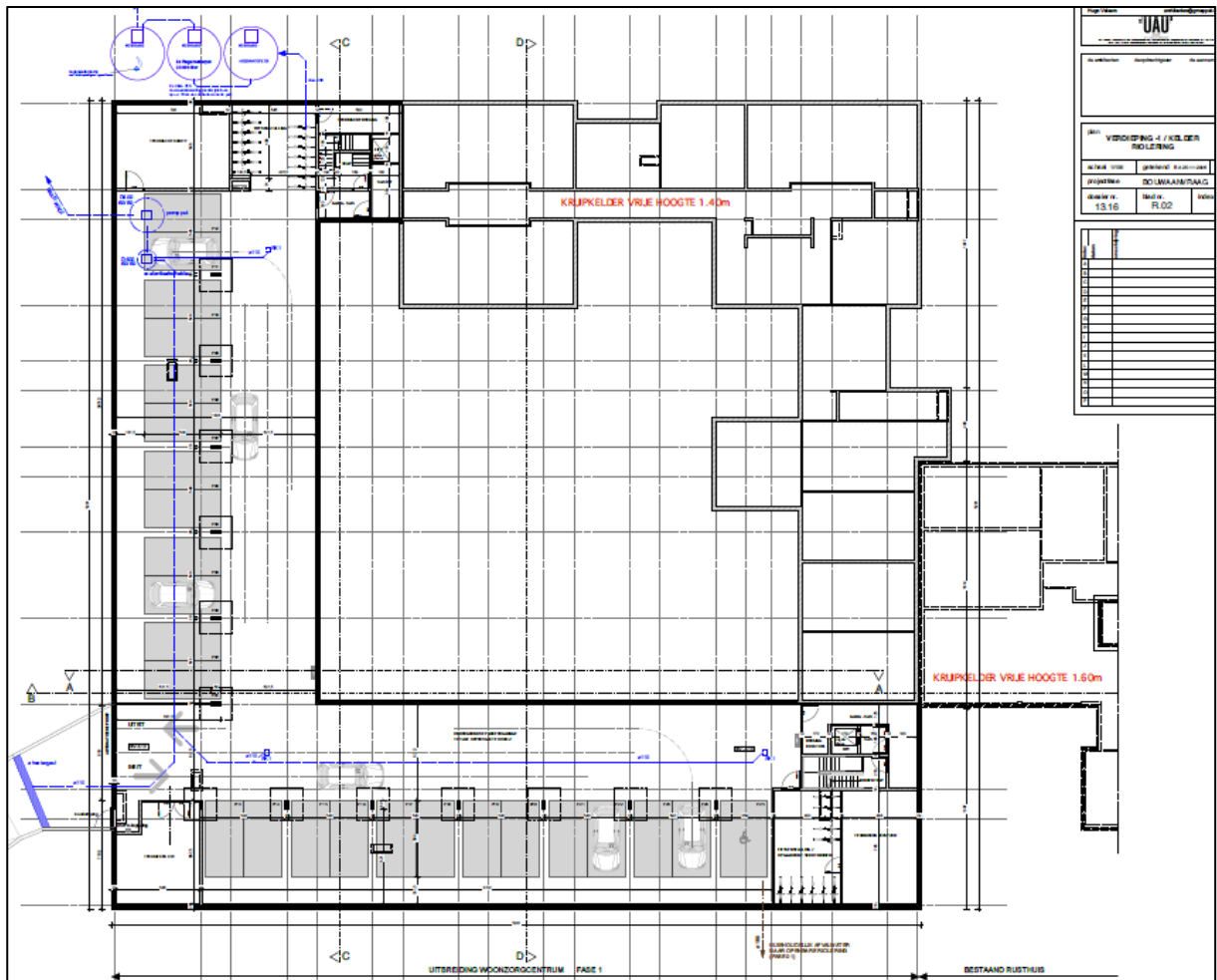
Voor de opmaak van de in deze nota is uitgegaan van het volledige projectgebied, zijnde de 1,6 ha.

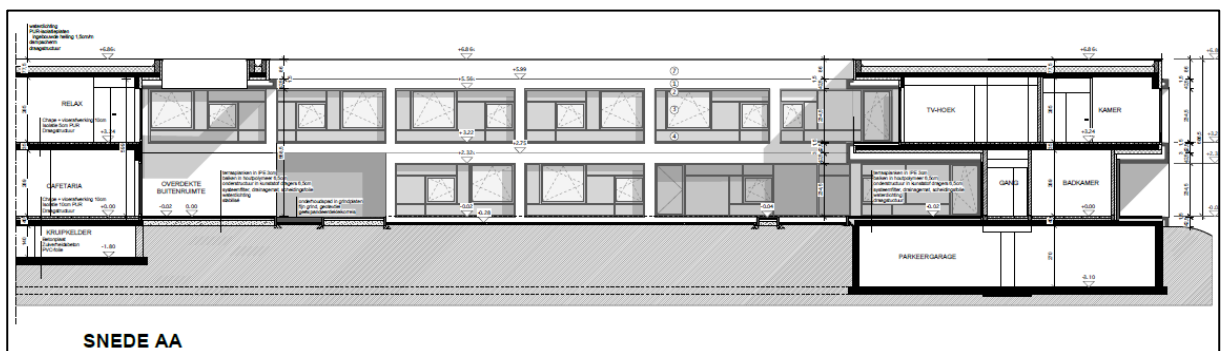
Afbeelding 3: georeferereerd inplantingsplan van de nieuwbouw zoals aangereikt door het architectenbureau.

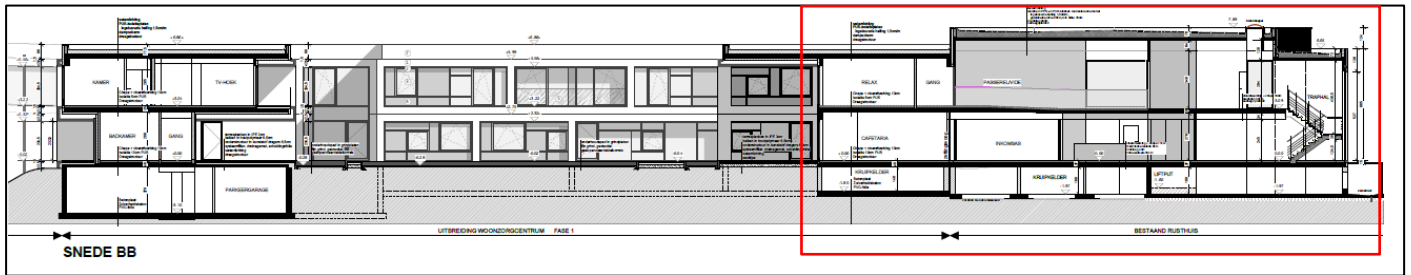
Afbeelding 4: kelderplan van de nieuwbouw gesitueerd binnen het projectgebied en zoals aangereikt door het architectenbureau.

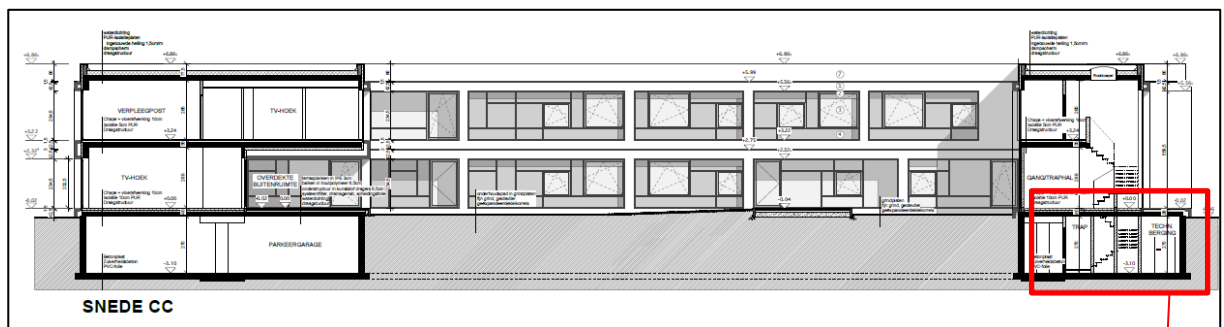
Afbeelding 5: kelderplan zoals aangereikt door het architectenbureau PSK

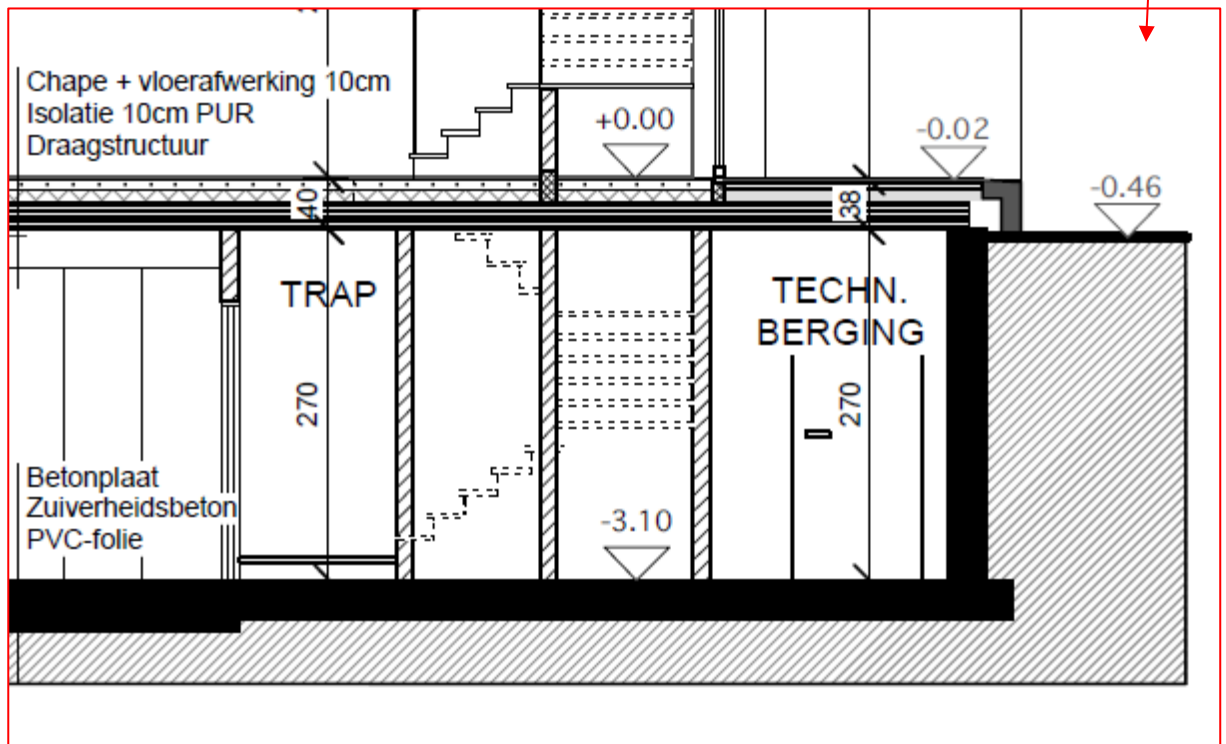
Afbeelding 6: noordzuid doorsnede van het gebouw met zicht op de gevel aan de oostzijde van het binnenplein

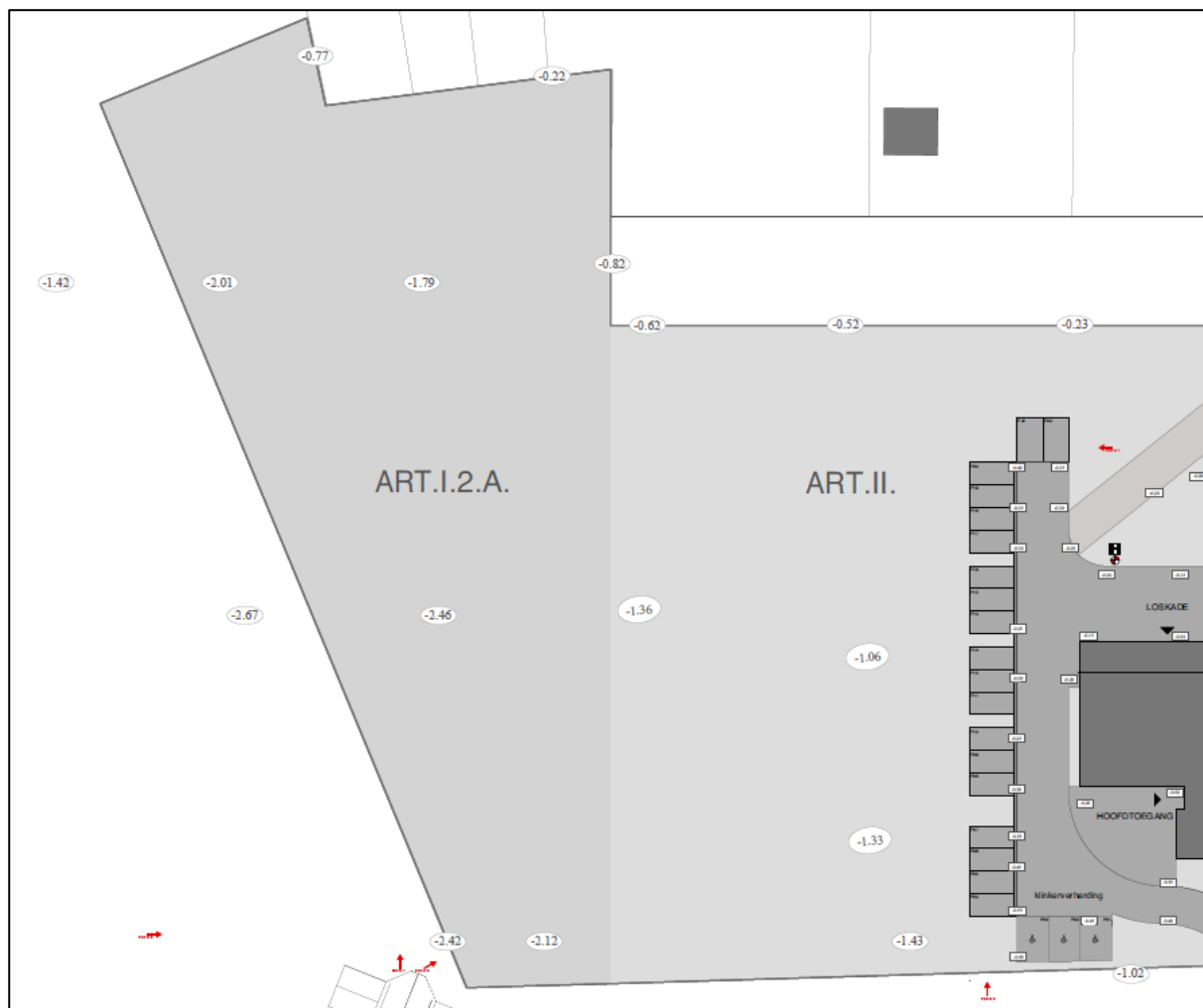
Afbeelding 7: noordzuid doorsnede van het gebouw met zicht op de westzijde van het binnenplein. De bestaande bouw is rood omkaderd.

Afbeelding 8: oostwest doorsnede van het gebouw met zicht op de zuidzijde van het binnenplein.

Afbeelding 9: details uit de doorsnedetekeningen met aanduiding van het vloerpeil in de kelder

Afbeelding 10: opmeting van de huidige situatie van het beschikbare terrein met aanduiding van het niveau ten opzichte van het vloerpeil van het bestaande woonzorgcentrum.

3. Resultaten van het vooronderzoek zonder ingreep in de bodem

Er zijn geen directe aanwijzingen voor archeologische vondsten binnen het projectgebied, noch op de aanpalende percelen die reeds geprospecteerd werden. Enkel ten zuiden van het projectgebied zijn vondsten bekend, maar er kan geen verband gelegd worden naar het projectgebied. Het betreft ook toevalsvondsten; één merovingische pot, één scherf uit de metaaltijden en een kleine vondstconcentratie aan Romeins bouwpuin. De schuilkelders hebben ook niet direct een link met het projectgebied.

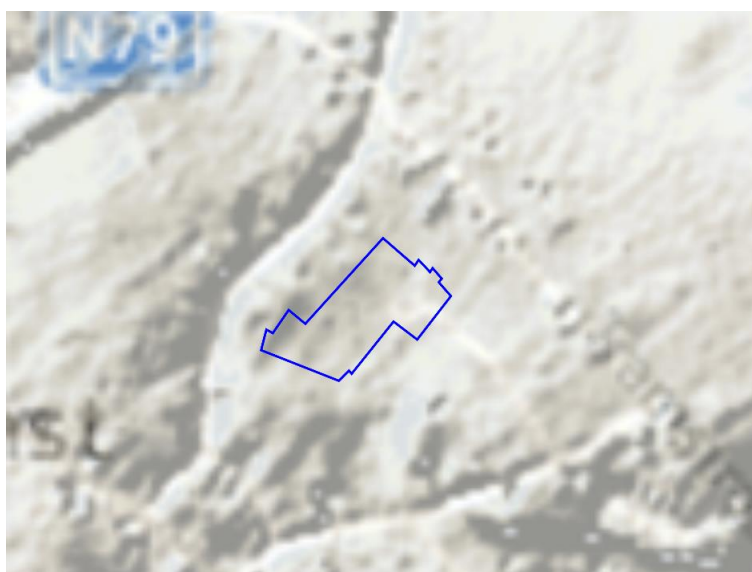
De niveaumetingen op het terrein geven aan dat perceel op een helling ligt die daalt van noord naar zuid. Het niveauverschil bedraagt in zuidelijke richting meer dan 1,60 m hetgeen meteen een verklaring is voor de aanduiding op de erosiegevoelige kaart; weliswaar laag erosiegevoelig.

De niveaumetingen geven ook aan dat het terrein in feite een lichte komvormige leemdepressie is, die zoals in het aardkundig deel al aangeven, met een Abp bodem die voorkomt in colluviale droge

leemdepressies. Deze gronden bestaan uit leemmateriaal geërodeerd van de hoger liggende plateau gronden met een meestal gering waterbergingsvermogen.

Dat gering waterbergingsvermogen zorgt voor een zeer trage insijpeling van regenwater waardoor op het terrein regelmatig water staat. Dit uit zich dan weer in de begroeiing op het terrein met onder meer het voorkomen van pitrus; een plantje dat het best in (zeer) natte omstandigheden gedijt. In die optiek is het ook logisch dat op de vandermaelenkaart het projectgebied ingetekend staat als beemd en dat we geen rekening moeten houden met de projectie van het plangebied op de Ferrariskaart wat betreft landgebruik.

Die erosie zal zich in zuidelijke richting nog verder gezet hebben aangezien het terrein in die richting verder daalt naar de vallei van de Vloedgracht/Millenbeek/Zouw.

Afbeelding 11: reliëfkaart van het gebied zoals weergegeven op de Vlaamse hydrografische Atlas (bron: www.geopunt.be) met aanduiding van de projectzone. De rode cirkel volgt min of meer de "heuvelrug".

Samengevat kan gesteld dat gelet op de resultaten van prospecties op aanpalende percelen die geen noemenswaardige vondsten of sporen opleverden en de aardkundige situering van het projectgebied, de archeologische verwachting laag mag ingeschat worden. Maar aangezien het

terrein nooit geprospecteerd werd, zelfs vondsten in concentraties via verspoeling ook informatie kunnen opleveren over mogelijke antropogene activiteit in de omgeving of binnen het projectgebied en omdat toevalsvondsten nooit uit te sluiten zijn, wordt aanbevolen een proefsleuven onderzoek uit te voeren.

4. Vraagstelling en Onderzoeksdoelen

a. Doelstellingen van het archeologisch onderzoek met ingreep in de bodem

Doel van het archeologisch onderzoek met ingreep in de bodem (proefsleuvenonderzoek) is de detectie van sites met bodemsporen. Dit kunnen nederzettingssporen zijn, sporen van landgebruik voor landbouwdoeleinden (off-site fenomenen), grafvelden of andere mogelijke antropogene gebruiksdoeleinden van het terrein binnen het projectgebied.

b. Te beantwoorden onderzoeksvragen

Het doel van de proefsleuven is de detectie van sites met bodemsporen. Hierbij moeten minimaal volgende onderzoeksvragen beantwoord worden:

- Welke zijn de waargenomen horizonten in de bodem, beschrijving + duiding?
- Waardoor kan het ontbreken van een horizont verklaard worden?
- Wat is de relatie tussen de bodem en de archeologische sporen?
- Wat is de relatie tussen de bodem en de landschappelijke context (landschap algemeen, geomorfologie, ...)?
- Is er een aard(bodem)kundige verklaring voor de partiële afwezigheid van archeologische sporen? Zo ja, waarom? Zo nee, waarom niet?
- Zijn er sporen aanwezig? Zo ja, geef een beknopte omschrijving.
- Zijn de sporen natuurlijk of antropogeen?
- Hoe is de bewaringstoestand van de sporen?
- Maken de sporen deel uit van één of meerdere structuren?
- Behoren de sporen tot één of meerdere periodes?
- Kan op basis van het sporenbestand in de proefsleuven een uitspraak worden gedaan over de aard en omvang van occupatie?
- Zijn er indicaties (greppels, grachten, lineaire paalzettings, ...) die kunnen wijzen op een inrichting van een erf/nederzetting?
- Zijn er indicaties voor de aanwezigheid van funeraire contexten? Zo ja;
 - Hoeveel niveaus zijn er te onderscheiden?
 - Wat is de omvang?
 - Komen er oversnijdingen voor?
 - Wat is het, geschatte, aantal individuen?
- Kunnen archeologische vindplaatsen in tijd, ruimte en functie afgebakend worden (incl. de argumentatie)?
- Wat is de vastgestelde en verwachte bewaringstoestand van elke archeologische vindplaats?
- Wat is de waarde van elke vastgestelde archeologische vindplaats?
- Wat is de potentiële impact van de geplande ruimtelijke ontwikkeling op de waardevolle archeologische vindplaatsen?
- Voor waardevolle archeologische vindplaatsen die bedreigd worden door de geplande ruimtelijke ontwikkeling: hoe kan deze bedreiging weggenomen of verminderd worden (maatregelen behoud *in situ*)?
- Voor waardevolle archeologische vindplaatsen die bedreigd worden door de geplande ruimtelijke ontwikkeling en die niet *in situ* bewaard kunnen blijven:

- Wat is de ruimtelijke afbakening (in drie dimensies) van de zones voor vervolgonderzoek?
- Welke aspecten verdienen bijzondere aandacht, zowel vanuit methodologie als aanpak voor het vervolgonderzoek?
- Welke vraagstellingen zijn voor vervolgonderzoek relevant?
- Zijn er voor de beantwoording van deze vraagstellingen natuurwetenschappelijke onderzoeken nodig? Zo ja, welke type staalnames zijn hiervoor noodzakelijk en in welke hoeveelheid?

5. Onderzoeksstrategie en -methode

De geplande onderzoeksmethode: De meest aangewezen methode om het terrein op haar archeologische waarde te onderzoeken is een ingreep in de bodem door middel van ononderbroken 2 m brede parallelle proefsleuven in de lengterichting van het terrein. De sleuven worden best noordoost – zuidwest georiënteerd, haaks op de richting van de Tramstraat (in het verlengde van de proefsleuven aangelegd door ARON in 2007). 2 m brede proefsleuven geven het beste resultaat om de verstoringen vast te stellen, af te bakenen en te determineren.

Door ze in te planten op een onderlinge afstand van 12,50 m wordt meteen gebiedsdekkend gewerkt en kan gemakkelijk 10% van het terrein onderzocht worden zoals bepaald in de Code van goede Praktijk. Aanvullend, om minimaal 12,50% van het terrein te onderzoeken, worden kijkvensters of volgvensters aangelegd indien sporen aangetroffen worden. De kijk- en/of volgvensters worden aangelegd om een beter inzicht te krijgen in de onderlinge samenhang van sporen, indien er aangetroffen worden, om de schijnbare afwezigheid van sporen te verifiëren en om een duidelijke afbakening te kunnen maken voor een eventueel vervolgonderzoek indien toch waardevolle sporen zouden aangetroffen worden.

De keuze van de onderzoeksmethode is ingegeven vanuit de wetenschap dat 2 m brede proefsleuven over de volle lengte van een terrein veel betere resultaten opleveren inzake het vinden van sporen en leggen van verbanden tussen sporen dan 4 m brede geschrant gekgraven proefsleuven. Dit blijkt uit wetenschappelijk onderzoek¹ uitgevoerd door het Agentschap Onroerend Erfgoed.

Het eventueel niet-uitvoeren van verder onderzoek is niet aan de orde aangezien er gekozen wordt om het terrein enkel door middel van proefsleuven te onderzoeken.

Het onderzoeksdoel is bereikt wanneer er sporen/archeologica worden aangetroffen die antropogene activiteiten in of in de nabijheid van het projectgebied bevestigen waardoor al dan niet een link kan gelegd worden naar vondstconcentraties of toevalsvondsten in de omgeving van het projectgebied.

¹ HANECA, K., DEBRUYNE, S., VANHOUTTE, S., ERVYNCK, A., 2016, Archeologisch vooronderzoek met proefsleuven. Op zoek naar een optimale strategie, Onderzoeksrapport agentschap Onroerend Erfgoed 48, Brussel, agentschap Onroerend Erfgoed - Wetenschappelijke instelling van de Vlaamse Overheid, Beleidsdomein Ruimtelijke Ordening, Woonbeleid en Onroerend Erfgoed

6. Onderzoekstechnieken

Door de proefsleuven in te planten op een onderlinge afstand van 12,50 m, wordt gebiedsdekkend gewerkt en kan gemakkelijk 10% van het terrein onderzocht worden zoals bepaald in de Code van goede Praktijk. Aanvullend, om minimaal 12,50% van het terrein te onderzoeken, worden kijkvensters of volgvensters aangelegd indien sporen aangetroffen worden. De kijk- en/of volgvensters worden aangelegd om een beter inzicht te krijgen in de onderlinge samenhang van sporen, indien er aangetroffen worden, en om een duidelijke afbakening te kunnen maken voor een eventueel vervolgonderzoek indien toch waardevolle sporen zouden aangetroffen worden.

Aangezien het terrein zeer landelijk gelegen is en er geen directe aanwijzingen voor complexe verticale stratigrafieën worden, in het kader van een landschappelijke evaluatie van het terrein, op de koppen van de proefsleuven afwisselend noord en zuid, profielkolommen aangelegd in proefputten van minimaal 1m² oppervlakte. De profielkolommen zijn minimaal 1 m breed en reiken tot minstens 30 cm diep in onverstoorde de C-horizont.

Van alle sleuven en kijkvensters zullen overzichtsfoto's worden gemaakt en van alle (antropogene) sporen ook detailfoto's. De sleuven en sporen worden ingemeten en gedocumenteerd aan de hand van beschrijvingen. Indien een spoor zich tegen de putwand bevindt, wordt het werkputprofiel opgeschoond om de relatie tussen het spoor en de bodemhorizonten te registreren. Sporen-, foto- en vondstenlijsten worden geregistreerd in het veld. Vondsten die binnen de sleuven of kijkvensters worden aangetroffen, worden per context ingezameld (vlak, spoor, enz.). Er dient een selectie van de sporen gecoupeerd te worden die afdoende is om de onderzoeksvragen te beantwoorden. In vermoedelijke diepe sporen zoals waterputten en waterkuilen wordt een boring gezet om te verifiëren of het om een dergelijk spoor gaat en om de diepte te bepalen. De erkend archeoloog/veldwerkleider is vrij in het bepalen van de noodzaak van aanvullende boringen en het aantal boringen.

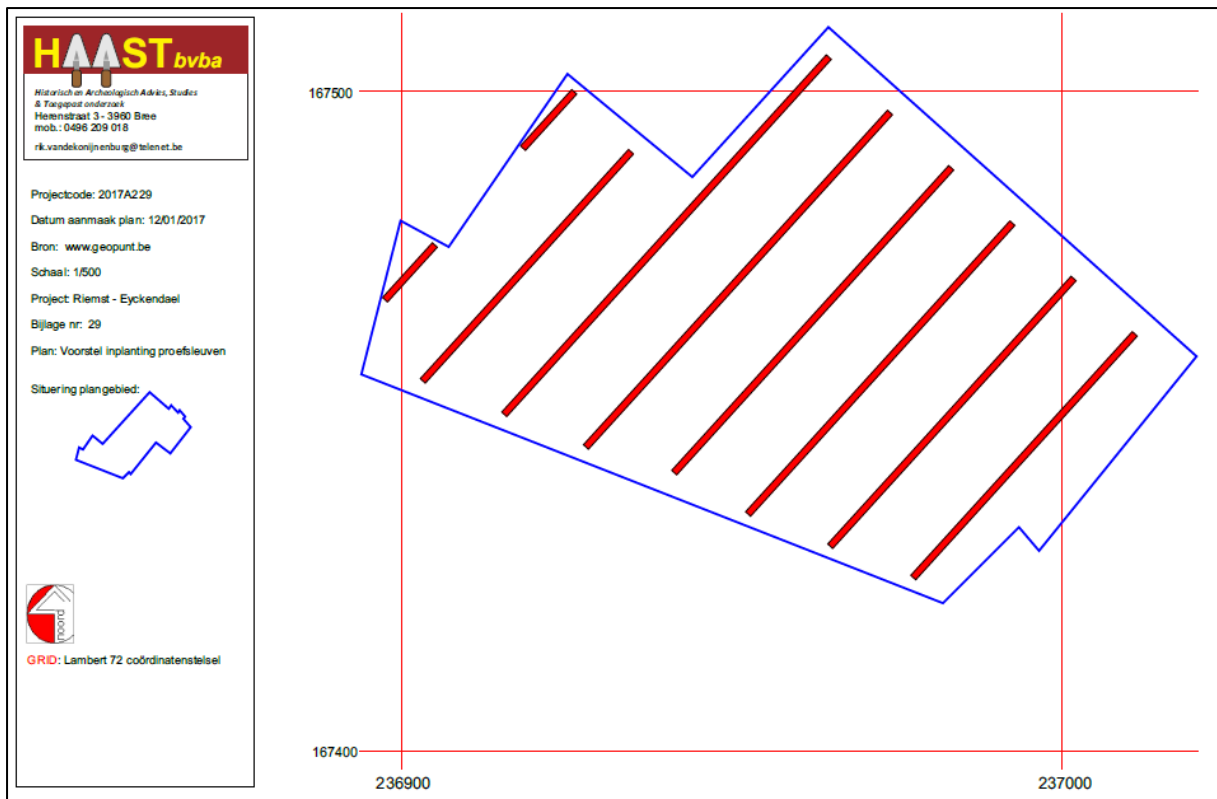
Per proefsleuf wordt minimaal één profielkolom (minimaal 1 m breed) aangelegd waarbij ca. 30 cm van de moederbodem zichtbaar is. De locatiekeuze van deze profielputten is afhankelijk van de variabiliteit in de bodemopbouw. Alle bodemprofielen worden opgekuist, gefotografeerd (voorzien van profielnummer, sleufnummer, noordpijl en schaal), ingetekend op schaal 1/20 en beschreven per horizont op basis van de bodemkundige registratie- en beschrijvingsmethodes. Bij elke profielput wordt de absolute hoogte van het (archeologisch) vlak en van het maaiveld genomen en op het plan aangeduid.

Sporen waarbij de **metaaldetector** een signaal geeft, worden aangeduid in de sporenlijst. Metaalvondsten worden enkel ingezameld als zij zich aan het vlak bevinden of als ze zich in een spoor bevinden dat gecoupeerd wordt. Ingezamelde vondsten worden op plan gezet met vondstnummer en de code *Md*. Ingezamelde metaalvondsten worden beschermd tegen degradatie van het materiaal.

Indien sporen worden gecoupeerd in functie van het beantwoorden van de vooraf opgestelde of door voortschrijdend inzicht opgeworpen onderzoeksvragen, worden de coupes ingemeten, getekend (schaal 1:20) en gefotografeerd.

Na afloop van het onderzoek worden de sleuven gedicht om verdere degradatie van eventueel aanwezige sporen te voorkomen. Indien nodig worden kwetsbare sporen (graven, zeer ondiep

bewaarde sporen) afgedekt met doek of plastic zodat ze in geval van een vervolgonderzoek in de vorm van een opgraving niet verder worden aangetast vooraleer ze onderzocht kunnen worden.

Afbeelding 12: voorstel van inplanting van de proefsleuven. De afbakening van het terrein is beperkt tot de beschikbare ruimte.

7. Voorziene afwijkingen ten aanzien van de Code van Goede Praktijk

Er wordt niet verwacht dat afwijkingen van de Code van Goede Praktijk zich zullen/kunnen voordoen. Elke wijziging in de onderzoeksstrategie en/of onderzoeksmethode wordt tijdens het veldwerk met alle betrokken partijen besproken en pas uitgevoerd na goedkeuring door alle betrokken partijen.

8. Lijst met afbeeldingen

COVERFOTO: Opname van het projectgebied uit 2017

Afbeelding 1: Bounding Box

Afbeelding 2: Kadastraal uittreksel 01/01/2015

Afbeelding 3: georeferereerd inplantingsplan van de nieuwbouw zoals aangereikt door het architectenbureau.

Afbeelding 4: kelderplan van de nieuwbouw gesitueerd binnen het projectgebied en zoals aangereikt door het architectenbureau.

Afbeelding 5: kelderplan zoals aangereikt door het architectenbureau PSK

Afbeelding 6: noordzuid doorsnede van het gebouw met zicht op de gevel aan de oostzijde van het binnenplein

Afbeelding 7: noordzuid doorsnede van het gebouw met zicht op de westzijde van het binnenplein. De bestaande bouw is rood omkaderd.

Afbeelding 8: oostwest doorsnede van het gebouw met zicht op de zuidzijde van het binnenplein.

Afbeelding 9: details uit de doorsnedetekeningen met aanduiding van het vloerpeil in de kelder

Afbeelding 10: opmeting van de huidige situatie van het beschikbare terrein met aanduiding van het niveau ten opzichte van het vloerpeil van het bestaande woonzorgcentrum.

Afbeelding 11: reliëfkaart van het gebied zoals weergegeven op de Vlaamse hydrografische Atlas (bron: www.geopunt.be) met aanduiding van de projectzone. De rode cirkel volgt min of meer de "heuvelrug".

Afbeelding 12: voorstel van inplanting van de proefsleuven

9. Bibliografie

VERSTRAELEN, A., 2000. Toelichting bij de Quartairgeologische Kaart, Kaartblad 34 Tongeren, Brussel.

Van Ranst, E. & C. Sys. 2000. Eenduidige legende voor de digitale bodemkaart van Vlaanderen (schaal 1:20.000), Gent.

[Dondeyne, S., L. Vanierschot, R. Langohr, E. Van Ranst en J. Deckers, 2015: De grote bodemgroepen van Vlaanderen. Kenmerken van de "Reference Soil Groups" volgens World Reference Base. Departement Leefmilieu, Natuur & Energie.](#)

BAUWENS-LESENNE, M., 1968, Bibliografisch repertorium van de oudheidkundige vondsten in Limburg, behoudens Tongeren-Koninksem (vanaf de vroegste tijden tot de Noormannen), Oudheidkundige Repertoria, reeks A, Bibliografische repertoria, deel VIII, Nationaal Centrum voor Oudheidkundige Navorsingen in België, Brussel.

VANDERBEKEN, T., 2009, Bundeling jaarverslag ZOLAD 2005-2009, Riemst, p. 145

VANDERBEKEN, T., 2013, Jaarverslag Zolad+ 2013, Riemst, p. 52

Geraadpleegde websites:

Kadastrale gegevens: http://ccff02.minfin.fgov.be/cadgisweb/?local=nl_BE

De Centraal Archeologische Inventaris

www.geopunt.be voor de historische kaarten en luchtfoto's

www.onroerendergoed.be

<https://dov.vlaanderen.be>

Databank Ondergrond Vlaanderen: <https://dov.vlaanderen.be>